

RUBÍNOVÉ KŘÍŽE

UKRAJINSKÁ POVSTALECKÁ ARMÁDA (UPA) V TELEVIZNÍM SERIÁLU

RUBÍNOVÉ KŘÍŽE

Anotace

Žáci budou prostřednictvím lekce schopni určit pohled komunistické propagandy na poválečné působení UPA (mimo území Ukrajiny), určit konkrétní podobu vytváření obrazů historie i dějin československo-ukrajinských, resp. sovětských vztahů s cílem využít je v dobové propagandě. Konkrétním zdrojem této mikrohistorické sondy se stane díl normalizačního seriálu *Třicet případů Majora Zemana* (1974–1979) s názvem Rubínové kříže (1975).

Časová dotace

90 minut; v 45minutové lekci budou vypuštěny aktivity a, b, d; případně může být aktivita d nahrazena krátkým výkladem učitele (viz níže)

Technicko-organizační rámec aktivit

Aktivity jsou zvoleny a promyšleny tak, aby bylo možné lekci realizovat ve smíšené (česko-ukrajinské) nebo „jen“ ukrajinské třídě. Nutnou součástí výukového prostředí je připojení na internet pro každého ze žáků (event. pro skupinu žáků) a mobilní telefon (tablet, notebook) s připojením na internet, který využívá každý žák (event. skupina žáků). Užitečnou pomůckou jsou nejen internetové aplikace [↗ Slido](#) a [↗ Google classroom](#), nýbrž zejména [↗ Google translator](#). Pracovní skupiny jsou tvořeny tak, aby v nich byli ukrajinští žáci s různou úrovní českého jazyka, případně smíšeně čeští a ukrajinští žáci.

Zvolené aktivity

- a) **brainstorming** – učitel napíše na tabuli slovo propaganda a připojí k němu dvě otázky v angličtině a v češtině (Why? / Proč? – How? / Jakým způsobem?); žáci pomocí aplikace [↗ Slido](#) posílají své odpovědi mobilem (v angličtině), případně také ústně, načež učitel zapisuje odpovědi na tabuli (tvoří do podoby myšlenkové mapy); žáci i učitelé mohou při aktivitě používat [↗ Google translator](#)
- b) **tvorba definice** – žáci se s pomocí google překladače věnují úkolu v pracovním listu (krátký text v češtině), cílem je pomocí správného seřazení slov vytvořit samostatně definici pojmu propaganda (pojmy v češtině: *šíření *názorů *s *získat *myšlenek *cílem *přívržence *veřejné)
- c) **badatelská otázka** – učitel představí žákům badatelskou otázku v češtině i angličtině; pomocí otázek kladených žákům zjistí, do jaké míry jí rozumějí, do jaké míry chápou pojmy, které obsahuje (Ukrajinská povstalecká armáda, Československo) – „Jakým způsobem a proč právě tak bylo poválečné působení UPA prezentováno v seriálu Československé televize?“
- d) **skupinová práce s filmem a pracovním listem (ve dvojici)** – učitel pustí žákům ukázkou seriálu; společně si shrnou děj ukázky, aby bylo všem jasné, co se zde událo; žáci si následně zvolí dvě otázky (z pěti) v pracovním listě (formulované v češtině), na které zde písemně odpoví; mohou odpovídat v češtině i v angličtině, mohou používat [↗ Google translator](#)

[↗ https://www.youtube.com/watch?v=qCYnOv7hkn8](https://www.youtube.com/watch?v=qCYnOv7hkn8) (2:33–4:17)

1. Vyberte období, které podle vás film zachycuje? Vysvětlete proč? Podle čeho jste to poznali? 1800–1900? 1900–1939? 1939–1945? 1945–1948? 1989–2001?
2. K čemu tehdy sloužily a slouží občanské průkazy?
3. Před kým muž s vousem prchá?
4. Proč muž s vousem prchá z vlaku?
5. Jaké budovy jsou zachycené na pozadí scény, při které je muž smrtelně zraněn?

- e) **skupinová práce, práce s internetem** – učitel rozdělí žáky do 3–4členných skupin; každá z nich zpracovává jednu ze tří otázek uvedených v češtině v pracovním listě, žáci používají internet (učitel žákům doporučí níže uvedené odkazy – viz zdroje) a [↗ Google translator](#); učitel před začátkem aktivity zjistí, zda zadané otázce/úkolů rozumí
1. Které období českých a slovenských dějin označujeme pojmem normalizace? KDY?
 2. Jaké tři klíčové události se odehrály na Ukrajině v letech 1954–1990? Čím život obyvatel Ukrajiny ovlivnily? CO SE DĚLO NA UKRAJINĚ?
 3. Kdy a proč vznikl v Československé televizi seriál *Třicet případů majora Zemana*? JAK SE V ČESKOSLOVENSKU PROJEVOVALA POLITICKÁ PROPAGANDA?
- f) **samostatná práce s filmem a pracovním listem** – učitel pustí žákům ukázkou seriálu; společně si shrnou děj ukázky, aby bylo všem jasné, co se zde událo; žáci si následně zvolí dvě otázky (ze sedmi) v pracovním listě (formulované v češtině), na které zde písemně odpoví; mohou odpovídat v češtině i v angličtině, mohou používat [↗ Google translator](#)
- [↗ https://www.youtube.com/watch?v=qCYnOv7hkn8](https://www.youtube.com/watch?v=qCYnOv7hkn8) (6:26–11:51)
1. V jaké pozici působil vězeň Haukwitz během 2. světové války?
 2. Co je to gestapo?
 3. Jaké činy páchal podle Haukwitze Richard Lipinsky během 2. světové války?
 4. Co a kde mělo být jeho cílem po skončení 2. světové války?
 5. Koho označujeme pojmem „bolševici“?
 6. Kdo je komandant Bandera?
 7. Za koho byl postřelený uprchlík z vlaku vyměněn?
- g) **skupinová práce (ve dvojici) s pracovním listem, internetem a „s chybou“** – studenti si ve dvojici zvolí dvě tvrzení

(z pěti níže uvedených vět formulovaných v češtině) a naleznou v nich věcné (historické) chyby a nesrovnalosti

1. Televizní seriál o majoru Zemanovi (natáčený v letech 1974–1979) měl obhájit působení příslušníků komunistické armády ČSSR v boji proti nepřítelům režimu.
2. Aktivity členů UPA během 2. světové války byly v seriálu spojovány s činností nacistického gestapa.
3. Důvodem spojení členů UPA a gestapa v seriálu bylo vytvoření jejich pozitivního obrazu u diváků.
4. Členové UPA se po 2. světové válce pohybovali na území současné České a Slovenské republiky (tehdejšího Československa), zejména v oblasti západního pohraničí a v okolí Plzně.
5. Cílem členů UPA bylo projít přes území tehdejšího Československa do ukrajinské části tehdejšího Sovětského svazu.
6. Normalizační Československá televize vytvářela obrazy působení členů UPA po 2. světové válce v rozporu s filmovými obraty tehdejší sovětské propagandy.
7. Pojmenování „banderovci“ užívali zejména sami příslušníci a zejména stoupenci UPA.

závěrečné shrnutí / domácí úkol – Žáci formulují odpověď na badatelskou otázku lekce; vloží ji učiteli do [Google classroom](#), popř. odevzdají „v papírové podobě“; učitel odpovědi „slovně“ (nikoliv známkou) zhodnotí a následně poskytne žákům zprávu o tom, do jaké míry zvládli cíle lekce

„Jakým způsobem a proč právě tak bylo poválečné působení UPA prezentováno v seriálu Československé televize?“

ZDROJE

Petr BLAŽEK – Petr CAJTHAML – Daniel RŮŽIČKA, Vznik, natáčení a uvedení Třiceti případů majora Zemana, in: Petr Blažek ka kol., Film a dějiny, Praha 2004, s. 276–294.

➤ *Tomáš ŘEPA, Ukrajínští nacionalisté a komunistická propaganda. Zneužití tématu v Československu po roce 1945, Paměť a dějiny 02/2004, s. 47–57*

➤ <https://edu.ceskatelevize.cz/video/12251-nastup-normalizace>

➤ <https://plus.rozhlas.cz/banderovci-o-fraci-ukrajinske-povstalecke-armady-panuje-nezvykle-mnoho-mytu-z-8476938>

➤ https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_повстанська_армія

Rubínové kříže
Ukrajinská povstalecká armáda (UPA)
v televizním seriálu

Autor:
Mgr. David Venclík, Ph.D.

Vyrobil Národní pedagogický institut České republiky

2022

www.npi.cz

npi | Národní pedagogický institut
České republiky

